

MARIZA ALEKSANDROWICZ

SWPS UNIWERSYTET HUMANISTYCZNOSPÓŁECZNY W WARSZAWIE

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2606-2598>

**COMPLIANCE – ZARYS INSTYTUCJI NA
PRZYKŁADZIE WYBRANYCH REGULACJI
STANÓW ZJEDNOCZONYCH AMERYKI,
REPUBLIKI FEDERALNEJ NIEMIEC
I RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

**COMPLIANCE - AN OUTLINE OF BASIC
ISSUES ON THE EXAMPLE OF SELECTED
REGULATIONS OF THE UNITED STATES
OF AMERICA, THE FEDERAL REPUBLIC
OF GERMANY AND THE REPUBLIC OF
POLAND**

STRESZCZENIE

Z roku na rok systemy *compliance* stają się nieodzownym elementem działania wielu organizacji. Mnogość przepisów prawa i źródeł prawa miękkiego powodują, że organizacje mają coraz większe trudności z działaniem w zgodzie z tymi regulacjami. Narzędziem mającym minimalizować to ryzyko są systemy *compliance*. Głównym celem artykułu jest wykazanie różnic w podejściu do tematyki *compliance* w trzech jurysdykcjach: Stanów Zjednoczonych Ameryki, Republiki Federalnej Niemiec i Rzeczypospolitej Polskiej oraz wykazanie różnego sposobu definiowania tego terminu. Zaprezentowane rozważania prowadzą do wniosku, że w skomplikowanym otoczeniu ekonomiczno-prawnym, bez skutecznego systemu *compliance* staje się niemożliwe prowadzenie działalności.

ABSTRACT

This paper examines the nature of compliance system, and its role within the modern organisation. The paper analyses different approaches to compliance definitions and shows the differences in legal regulations and soft law in three different countries: United States of America, Germany and Poland. It also shows the risks and consequences of non-compliance with applicable regulations. The paper concludes by compliance system begins to be a strategic tool of the organization and begins to be treated as an indispensable element of proper functioning in compliance with the law.

SŁOWA KLUCZOWE: *compliance, system compliance, zarządzanie, kontrola, organizacja.*

KEYWORDS: *compliance, compliance system, management, control, organization.*

WPROWADZENIE

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie zagadnienia *compliance*, które aktualnie nabiera szczególnie istotnego znaczenia w okresie zagrożenia światowym kryzysem gospodarczym, kiedy bezpieczeństwo działania i pewność obrotu stają się wręcz kluczowe. W oparciu o wybrane przepisy prawa i źródła prawa miękkiego (*soft law*) tj. rekomendacje i wytyczne organów nadzorczych i przykładowych organizacji branżowych Stanów Zjednoczonych, Republiki Federalnej Niemiec i Rzeczypospolitej Polskiej podjęta zostanie analiza tej tematyki, która powinna pozwolić lepiej zrozumieć czytelnikowi niebagatelne znaczenie tego narzędzia do mitygacji ryzyk jakim jest *compliance*.

Niniejszy artykuł ma na celu ukazanie procesu genezy historycznej i współczesnego dynamicznego rozwoju systemów *compliance* w oparciu o przykładowe regulacje prawne wskazanych ustawodawstw oraz ukazanie różnic i podobieństw w prezentowanych porządkach prawnych.

Celem artykułu jest również zwrócenie uwagi na istniejące problemy definicyjne tego terminu oraz zaprezentowanie w jaki sposób ujmowane są funkcje *compliance* w wybranych jurysdykcjach.

Ostatecznie, w artykule zaprezentowana zostanie problematyka skuteczności systemów *compliance* tj. w którym momencie system *compliance*

powinien zadziałać – przed wykryciem nadużycia (funkcja prewencyjna) czy dopiero po jego wykryciu (funkcja następcza lub represyjna). Wykrycie nieprawidłowości, która z pozoru może się wydawać niezna- cząca może jednak doprowadzić do poważnych konsekwencji prawnych, ekonomicznych lub reputacyjnych zarówno w obszarze prawa cywilnego, administracyjnego jak i karnego. Powyższe powoduje, że skuteczność systemów *compliance* zależy m.in. od momentu wykrycia nieprawidłowości w organizacji.

We wstępie należy również zaznaczyć, że dotychczasowe badania nad problematyką *compliance* były domeną instytucji z obszaru zarząd- zania ryzykiem, natomiast od kilku lat w literaturze zauważalny jest jednak trend zainteresowania tematyką *compliance* przedstawicieli nauk prawnych. Jest to jednak wciąż nowa dziedzina i ze względu na mnogość przepisów powszechnie obowiązujących oraz źródeł prawa miękkiego oraz wątpliwości interpretacyjne samego terminu, obszar *compliance* wymaga dalszej analizy i zbadania od strony prawnej.

TERMIN COMPLIANCE

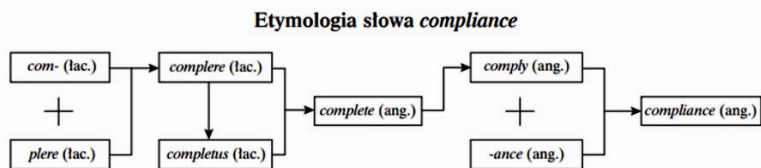
Termin *compliance* w wielu jurysdykcjach rodzi problemy na gruncie lingwistyczno-tłumaczeniowym, co skutkuje również problemami na gruncie tworzenia definicji tego terminu. *Compliance* odnosi się do wielu aspektów działalności organizacji, dlatego istnieje wiele sposobów przetłumaczenia tego terminu. Również w polskim systemie prawa nie istnieje definicja legalna tego terminu, co utrudnia jego poprawne stosowanie w praktyce. Dość powszechnie przyjmuje się, że *compliance* jest systemem zgodności. Z języka angielskiego na język polski termin *compliance* został przetłumaczony jako:

- Zgodność, zgoda
- Uległość, ustępliwość^[1].

---

[1] J i H Jaślan, *Słownik terminologii prawniczej i ekonomicznej angielsko-polski*, Warszawa 1991, s. 141.

Poniższy schemat prezentuje podejście do etymologii słowa *compliance*:

Źródło: M.W. Kuliński, *Geneza i rozwój unormowań *compliance**, *Myśl Ekonomiczna i Polityczna*, 2020 nr 1(68), s. 124.

W potocznym języku angielskim termin ten funkcjonuje od kilkuset lat, bowiem pierwsze wzmianki sięgają lat 1635–1645^[2]. Ten angielski termin pochodzi z kolei od łacińskiego słowa „*complere*”, który oznacza wypełniać, spełniać obietnicę, dokonywać transakcji^[3]. Z powyższego wynika, że termin ten nie posiada jednorodnego tłumaczenia w języku polskim, co może rodzić problemy interpretacyjne.

W doktrynie prawnej istnieją różne podejścia do definiowania terminu *compliance*. Istnieją definicje, które w swojej treści zawierają jedynie podstawowe elementy, które powinny zawierać systemy *compliance*, takie jak działanie w zgodności z prawem, przeciwdziałania korupcji, przeciwdziałanie praniu pieniędzy, działania etyczne i szanujące środowisko naturalne. W literaturze prezentowane są również definicje, w których problematyka ta jest ujmowana w sposób holistyczny, w sposób ogólny definiują *compliance*, ale są i takie, które dostosowują definicję *compliance* do danej gałęzi prawa np. w prawie bankowym. Inaczej również będzie brzmieć definicja *compliance* w stosunku do danej organizacji, bowiem przykładowo w sposób różny będą do podchodzić tematyki *compliance* organizacje z branży technologicznej, a inaczej te z branży farmaceutycznej czy finansowej.

T. Braun ujmuje system *compliance* jako normy zgodnościowe, które „powstają w ramach globalnych instytucji gospodarczych skierowane do pracowników, władz statutowych i akcjonariuszy tych instytucji, a także do

^[2] Harper D., *Online Etymology Dictionary*, 2010.

^[3] K. Friemann, J. Wciórka, *Compliance – przeżytek czy termin użyteczny*, *Postępy Psychiatrii i Neurologii* 2008; 17(4): 365-367.

podmiotów wchodzących z nimi w relacje natury gospodarczej, których celem, z uwagi na interes tych instytucji, jest zapewnienie działania przez nie zgodnie zarówno z normami prawa obowiązującymi na terytoriach, na których instytucje te operują, jak i z innymi zaleceniami normatywnymi, które z uwagi na swój charakter administracyjny, społeczny, gospodarczy, etyczny bądź kulturowy włączone zostały przez te organizacje do katalogu obowiązujących nakazów, zakazów i umocowań^[4].

Natomiast B. Makowicz zaproponował bardziej kompleksowe podejście przy definiowaniu terminu *compliance*. Uważa, że każdą z definicji branżowych należy uznać za poprawną, jednak dla potrzeb zbudowania ogólnej definicji *compliance* należy zawrzeć wszystkie ich elementy. W związku z powyższym, przyjął następującą definicję: „*compliance* należy określić jako taką organizację przedsiębiorstwa, poprzez stworzenie odpowiedniej struktury i stosowanie środków *compliance*, która zredukuje do możliwego minimum ryzyko wystąpienia w przedsiębiorstwie wszelkich nieprawidłowości, które mogłyby powstać w skutek działania przynależnych do niego osób lub partnerów handlowych, a polegających na złamaniu obowiązujących regulacji prawnych i ogólnych zasad prawa, regulacji dobrowolnie przyjętych przez przedsiębiorstwo lub na działaniu niezgodnym z ogólnie przyjętymi standardami etyczno-moralnymi danego środowiska^[5]. Tutaj należy zauważyć, iż bardzo podobnie zdefiniował *compliance* U. Schneider, który wskazał, że *compliance* to „całokształt środków zmierzających do zapewnienia przestrzegania prawnych nakazów i niewykraczania poza ustawowe zakazy przez przedsiębiorstwa, członków organów i pracowników^[6]”.

Odmienne do tematu definicji terminu *compliance* podeszła V. Leary, która opierając się na różnych definicjach, w swoich rozważaniach przyjmuje, że należy porzucić holistyczne podejście do systemu *compliance* i przestać definiować je w ten sam sposób w każdej

[4] T. Braun, *Unormowania compliance w korporacjach*, Warszawa 2017, s. 13-14.

[5] B. Makowicz, *Compliance w przedsiębiorstwie*, 2011, s. 16-17.

[6] U. Schneider, *Compliance als Aufgabe der Unternehmensleitung*, 2003, s. 645.

d dziedzinie. Według niej, każda definicja powinna być dostosowana do branży, w której *compliance* funkcjonuje^[7].

Powyższe wybrane definicje wydają się być wystarczające, by zrozumieć istotę problemu związanego z samym definiowaniem pojęcia *compliance*. Wobec tego uzasadnione wydaje się, aby w związku z brakiem jednoznacznego tłumaczenia tego terminu na język polski oraz braku definicji legalnej, znaleźć takie jego tłumaczenie, które będzie mieć zastosowanie jak najbardziej szerokie i uniwersalne. Jednakże, należy mieć na uwadze, że definicje, które prezentują ogólne podejście do problematyki *compliance* mogą zostać uznane za niekompletne w przypadku ich zastosowania w regulowanych sektorach rynku, w których ustawodawca wskazuje elementy tych systemów.

Co do zasady, *compliance* należy rozumieć jako funkcję w organizacji o charakterze prewencyjnym – zapobieganie wystąpieniu potencjalnych nieprawidłowości i ich negatywnych skutków poprzez wdrażanie odpowiednich procedur mających na celu mitygację ryzyk. System *Compliance* może pełnić funkcję następczą (represyjną) w ramach postępowań wyjaśniających poprzez szukanie nieprawidłowości i odpowiednią reakcją na wykryte zagrożenie. Następcza funkcja *compliance* ma na celu eliminowanie niezgodności, jednocześnie zapobiegając potencjalnym przyszłym niezgodnościom. Eliminowanie niezgodności to wykluczanie rozbieżności z przepisami prawa powszechnie obowiązującego, a także rekomendacjami, stanowiskami i wytycznymi regulatorów czy izb zawodowych lub wreszcie z zasadami etycznymi i wartościami przestrzeganymi przez organizację.

Pewne jest to, że skuteczny system *compliance* to skuteczny element systemu kontroli w organizacji^[8]. Stanowi główne źródło wiedzy kierownictwa organizacji. W związku z tym, że *compliance* dotyka wielu

---

[7] V. Leary, *Nonbinding Accords in the field of Labor w International Compliance with Nonbinding Accords: A challenge to International Law*, 1997, s. 247–265.

[8] Funkcja *compliance* jest również traktowana jako element zarządzania ryzykiem. Tę funkcję można wywieść wprost wynika z dokumentu zatytułowanego: „Zgodność i funkcja zapewnienia zgodności w bankach” sporządzonego w 2005 r. przez Bazylejski Komitet Nadzoru Bankowego, który definiuje ryzyko nałożenia sankcji prawnych, regulaminowych, ryzyko utraty reputacji w wyniku niestosowania przepisów ustaw, rozporządzeń, standardów, kodeksów dobrych praktyk oraz strat finansowych.

dziedzin nauki, gałęzi prawa i branż nie istnieje jeden modelowy system *compliance*, który można by zastosować w każdej organizacji. Nie istnieje również jeden akt prawny, który kompleksowo regulowałby zagadnienia *compliance*. Dlatego, do porządków krajowych wprowadzane są regulacje w formie przepisów prawnych lub wytycznych i rekomendacji w poszczególnych sektorach.

Problematyka *compliance* jest skomplikowana za względu na złożone otoczenie prawne, w którym obecnie funkcjonują organizacje, zwłaszcza w międzynarodowych grupach kapitałowych czy w sektorach regulowanych takich jak np. sektor finansowy, naftowy czy farmaceutyczny. Wskazane sektory posiadają wysoki stopień uregulowania działalności organizacji oraz skomplikowaną sprawozdawczość do właściwych organów nadzorczych. Tak głęboki stopień uregulowania stawia przed organizacjami wiele wyzwań. W dzisiejszych czasach, największym jednak wyzwaniem jest stworzenie i wdrożenie takiego systemu *compliance*, który byłby skuteczny wobec zmiennego i złożonego otoczenia prawnego przy uwzględnieniu gospodarczych interesów organizacji. Skomplikowana problematyka tych systemów wynika również z faktu, że działalność organizacji, w szczególności w międzynarodowych grupach kapitałowych prowadzona jest w obszarze różnych kultur prawnych, cechujących się różnym podejściem etyczno-moralnym do kwestii biznesowych, innej kulturze prowadzenia biznesu, a w konsekwencji różnym postrzeganiem skuteczności systemów *compliance*. W związku z powyższym, jednym z zadań osób zajmujących się w organizacji systemem *compliance* jest skuteczne rozpatrywanie zagadnień normatywnych w organizacji przy uwzględnieniu różnic kulturowych otoczenia prawnego.

SYSTEM COMPLIANCE W WYBRANYCH JURYSDYKCJACH

Należy stwierdzić, że z punktu widzenia normatywnego, *compliance* to dziedzina nauki, która ze względu na istotność dla poszczególnych branż rozwija się samoistnie tj. poprzez tworzenie norm przez podmioty nieposiadające legitymacji do działań prawotwórczych, często

wyprzedzając regulacje w przepisach prawa powszechnie obowiązującego. Regulacje *compliance* zawierane są także w aktach prawa powszechnie obowiązującego. Jednakże to właśnie w źródłach prawa miękkiego takich jak normy międzynarodowe wytyczne organów nadzorczych i organów branżowych oraz tzw. kodeksy dobrych praktyk odgrywają znaczenie zasadnicze.

Ze względu na problemy lingwistyczne przy tłumaczeniu nazw wymienionych kodeksów, w przypadku niektórych jurysdykcji będzie konieczne użycie zamiennie następujących tłumaczeń: kodeks dobrych praktyk oraz kodeks ładu korporacyjnego. Wynika to z faktu, że poszczególne jurysdykcje przyjmują zamiennie nazwy dla tego typu zbiorów norm. Kodeksy dobrych praktyk funkcjonują na świecie w ponad stu państwach^[9]. Celem tworzenia tego typu zbioru norm i dobrych praktyk w danej branży potrzeba poprawy standardów działania organizacji. Niejednokrotnie kodeksy dobrych praktyk są powtórzeniem lub „wypunktowaniem” najważniejszych przepisów prawa handlowego^[10] lub innych przepisów prawa. Ich funkcją jest motywujące i dyscyplinujące oddziaływanie na organizacje bez nakazywania im z góry określonych zachowań. Pomimo tego, że kodeksy dobrych praktyk są jedynie źródłem prawa miękkiego, a za ich brak stosowania nie grozi sankcja, są one przestrzegane przez organizacje, co wynika z faktu, że nie zawierają nieelastycznych i często niedostosowanych norm do bieżącego otoczenia ekonomicznego i prawnego tych organizacji.

---

^[9] Przykładowo: Albania: Corporate Governance Code for Unlisted Joint-Stock Companies, 2014, Belgia: Code on Corporate Governance, 2009, Chiny: Provisional Code of Corporate Governance for Securities Companies, 2004, Egipt: Code of Corporate Governance for Listed Companies, 2011, Grecja: Hellenic Corporate Governance Code For Listed Companies, 2013, Japonia: Japan's Corporate Governance Code Seeking Sustainable Corporate Growth and Increased Corporate Value over the Mid – to Long-Term, 2015, Portugalia: CMVM Corporate Governance Code, 2013, Serbia: Corporate Governance Code of the Belgrade Stock Exchange, Zjednoczone Emiraty Arabskie: Corporate Governance Code for Small and Medium Enterprises Dubai, 2013.

^[10] Wiele kodeksów skonstruowanych jest w ten sposób. Przykładem jest niemiecki kodeks ładu korporacyjnego z dnia 26 lutego 2002 r. i austriacki kodeks ładu korporacyjnego z dnia 15 stycznia 2002 r.

Pomimo, że widoczna jest duża liczba pozaustawowych regulacji *compliance*, można znaleźć źródło *compliance* w przepisach prawa stanowionego, gdzie organy regulacyjne ze Stanów Zjednoczonych Ameryki czy Republiki Federalnej Niemiec są dobrymi przykładami wprowadzania tego typu regulacji.

STANY ZJEDNOCZONE AMERYKI

Pierwsze światowe regulacje prawne dotyczące *compliance* pojawiły się w Stanach Zjednoczonych Ameryki w latach 70-tych XX r., na co duży wpływ miała ujawniona na skutek działania Komisji Papierów Wartościowych i Giełd afera Watergate. Komisja odkryła, że ponad 400 amerykańskich organizacji tworzyło specjalne fundusze (tzw. *slush funds*) łącznie na kwotę 300 mln USD, przeznaczone na łapówki zarezerwowane dla najwyższych urzędników państwowych w celu zabezpieczenia swoich zagranicznych interesów.^[11]

Jednym ze skutków przeprowadzonego postępowania wyjaśniającego, w dniu 19 grudnia 1977 r. uchwalono ustawę o zagranicznych praktykach korupcyjnych (dalej „Ustawa FCPA”)^[12]. Do dziś ustawa ta jest jednym z najważniejszych aktów prawnych wyznaczającym kierunkowe działanie dla wielu ustawodawstw. Przepisy ustawy nakładają m.in. zakaz celowego fałszowania ksiąg i korumpowania zagranicznych funkcjonariuszy publicznych oraz nakaz wdrożenia kontroli wewnętrznej.

Ustawa FCPA posiada zasięg międzynarodowy, ponieważ znajduje zastosowanie do działalności organizacji prowadzonej poza jurysdykcją Stanów Zjednoczonych^[13]. Ustawę stosuje się bowiem do osób zagranicznych, do zagranicznych spółek niebędących emitentami papierów

---

^[11] Criminal Division of the U.S. Department of Justice and the Enforcement Division of the U.S. Securities and Exchange Commission, Resource Guide to the U.S. Foreign Corrupt Practices Act, 2012, s. 3.

^[12] Ustawa z dnia 19 grudnia 1977 r. o zagranicznych praktykach korupcyjnych, Public Law 95-213.

^[13] Tytuł 15, rozdział 2B, § 78dd-1, pkt G ustawy o zagranicznych praktykach korupcyjnych.

wartościowych oraz do ich pracowników, kadry zarządzającej, dyrektora, przedstawiciela, akcjonariusza, którzy w sposób pośredni lub bezpośredni wspierają proceder korupcji na terytorium Stanów Zjednoczonych.^[14]

Nakłada na podmioty zobowiązane odpowiedzialność cywilną i karną, jednak na potrzeby niniejszego artykułu zostaną przedstawione najważniejsze, cywilne aspekty tej ustawy.

Najważniejszymi konsekwencjami naruszenia ustawy FCPA jest wprowadzenie procedury naprawczej poprzez zobligowanie organizacji do wprowadzenia systemu kontroli wewnętrznej i obowiązku raportowania. Ważnym rozwiązaniem wprowadzonym w amerykańskiej ustawie jest obowiązek funkcjonowania w przedsiębiorstwie niezależnego podmiotu monitorującego, który może przygotowywać i przedstawiać rekomendacje dla organizacji, który zobligowany jest je wdrożyć^[15]. Po wprowadzeniu długoterminowego planu przeciwdziałania korupcji i wprowadzeniu zmian w wyniku nałożonych rekomendacji podmiotu monitorującego, organizacja może na podstawie ustawy wyjść z okresu monitorowania. Jak na okres, w jakim ustawa została przyjęta, rozwiązania były nowoczesne i wytoczyły tory nowego sposobu zarządzania i przepływu informacji w organizacji.

Dzięki ustawie FCPA, od lat 70-tych ubiegłego wieku, wykształciła się umiejętność interpretacji i stosowania przepisów przedmiotowej ustawy. Dodatkowo, w 2012 r. Departament Sprawiedliwości Stanów Zjednoczonych wraz z Komisją Papierów Wartościowych i Giełd opublikowały „Przewodnik po amerykańskiej ustawie o zagranicznych praktykach antykorupcyjnych”. Przewodnik nie stanowi źródła prawa, stanowi jedynie rekomendacje i wyjaśnienia dla zainteresowanych organizacji.

---

[14] 15 U.S.C. § 78 dd-3 ustawy z dnia 19 grudnia 1977 r. o zagranicznych praktykach korupcyjnych, Public Law 95-213.

[15] Ten obowiązek nakładany jest obligatoryjnie w przypadku spraw karnych w wyniku ugody. W sprawach cywilnych taki obowiązek może zostać nałożony na przedsiębiorstwo fakultatywnie. Wytyczne w tej sprawie wydał Departament Sprawiedliwości Stanów Zjednoczonych w 2008 r.

REPUBLIKA FEDERALNA NIEMIEC

Na początku należy wskazać, że rozwój ustawodawstwa niemieckiego w zakresie *compliance* jest w dużej mierze skutkiem konieczności implementacji prawa Unii Europejskiej do porządku krajowego. W Unii Europejskiej widoczny jest również rozwój zakresu kompetencji organów nadzorczych na szczeblu unijnym, który otrzymuje sprawozdania z działalności krajowych organów nadzorczych. Takimi organami nadzorczymi nad rynkiem finansowym są Europejski Urząd Nadzoru Bankowego (European Banking Authority, EBA), Europejski Urząd Nadzoru Ubezpieczeń i Pracowniczych Programów Emerytalnych (European Insurance and Occupational Pensions Authority, EIOPA), Europejski Urząd Giełd i Papierów Wartościowych (European Securities and Markets Authority, ESMA). W wyniku implementacji przepisów unijnych do porządków krajowych państw członkowskich Unii Europejskiej, należy stwierdzić, że systemy *compliance* w poszczególnych jurysdykcjach europejskich nie różnią się od siebie znacząco. Ich cel jest tożsamy a obowiązki sprawozdawcze są niemal identyczne.

W niemieckiej jurysdykcji nie istnieje legalna definicja systemu *compliance*, ale obowiązek wdrożenia takiego systemu wynika z poszczególnych przepisów prawa, przede wszystkim z przepisów prawa spółek handlowych oraz z regulacji branżowych.^[16] Obowiązek należytej organizacji podmiotu, zapewniającej przestrzeganie stosownych regulacji wynika m.in. z:

- § 33 ust. 1 zd. 2 ustawy o obrocie papierami wartościowymi,
- § 25a ust. 1 zd. 1 ustawy o systemie kredytowym^[17],
- § 64a ust. 1 zd. 1 ustawy o nadzorze nad instytucjami ubezpieczeniowymi^[18].

^[16] F. Romeike, *Rechtliche Grundlagen des Risikomanagements, Haftungs – und Strafvermeidung für Corporate Compliance*, Berlin 2008., s. 19.

^[17] Ustawa z dnia 9 września 1998 r. Gesetz über das Kreditwesen, Bundesgesetzblatt I, s. 2776, ze zm.

^[18] Ustawa z dnia 17 grudnia 1992 r. Gesetz über die Beaufsichtigung der Versicherungsunternehmen, Bundesgesetzblatt 1993 I, s. 2, ze zm.

Ustawy o systemie kredytowym i o nadzorze nad instytucjami ubezpieczeniowymi ogólnie wprowadzają obowiązek takiej organizacji podmiotu, która pozwoli na przestrzeganie przepisów prawa. Z kolei, ustawa o obrocie papierami wartościowymi nakłada *expressis verbis* obowiązek wdrożenia długoterminowego systemu *compliance*. Niemiecki ustawodawca za nieprzestrzeganie powyższych przepisów wprowadził odpowiedzialność karną lub administracyjno-karną organizacji i odpowiedzialność osobistą. Z brzmienia § 33 ust. 1 zd. 2 ustawy o obrocie papierami wartościowymi, nie można jednak wywnioskować, że istnieje powszechny obowiązek stosowania systemu *compliance* w organizacji. Jednak w przepisie jest mowa o czynnościach nadzorczych, które uchronią organizację przed ryzykami prawnymi, a te czynności powinny być dostosowane do jego wielkości czy rodzaju naruszeń prawa.^[19]

Wypełnieniem obowiązków przez organizację będzie już samo posiadanie wdrożonego systemu *compliance*, w związku z tym będzie mogła zostać zwolniona z odpowiedzialności. Jest to mechanizm tzw. *compliance defence*, który polega na wykazaniu przez organizację należytej staranności. Idea *compliance defence* nie jest na świecie znana i szeroko stosowana, jednak należy zauważyć, że fakt ustanowienia i przestrzegania zasad *compliance* w organizacji, stanowi argument do obrony w sporach cywilnych.

Niemieckie przepisy prawa dotyczące obowiązku wdrożenia systemu *compliance* w dużej mierze wynikają z przepisów prawa spółek handlowych dotyczących spółek kapitałowych, tj. z ustawy o spółce z ograniczoną odpowiedzialnością^[20] i z ustawy o spółce akcyjnej^[21]. Głównym kryterium jest obowiązek prowadzenia spraw spółki przez członków jej organów z należyłą starannością. Mowa jest tutaj o staranności „rzetelnego zarządcy” spółki.^[22] Do należytej staranności należy

^[19] J. Jaruga, Prawne podstawy systemów zarządzania compliance w prawie niemieckim i polskim, Controlling, marzec-kwiecień 2014, s. 17.

^[20] § 43 ust. 1 ustawy z dnia 20 kwietnia 1892 r. o spółce z ograniczoną odpowiedzialnością, *Gesetz betreffend die Gesellschaft mit beschränkter Haftung*, Bundesgesetzblatt III, Gliederungsnummer 4123-1 ze zm.

^[21] § 93 ust. 1 ustawy z dnia 6 września 1965 r. o spółce akcyjnej, *Aktiengesetz*, Bundesgesetzblatt I, s. 1089 ze zm.

^[22] W. Hoelters, *Aktien gesetz, Kommentar*, Munchen 20017, s. 615.

zaliczyć działanie zgodnie z prawem powszechnie stanowionym, które przejawia się w szczególności w obowiązku przestrzegania ustawowych obowiązków przez organizację. Zgodnie z § 93 ust. 2 ustawy o spółce akcyjnej członkowie zarządu ponoszą ciężar dowodu dołożenia należytej staranności.^[23] Należy zwrócić uwagę na fakt, że § 93 ustawy o spółce akcyjnej zawiera miernik staranności stosowany przy ocenie stopnia zawinienia zarządu przy dochodzeniu odpowiedzialności odszkodowawczej oraz traktowany jest jako klauzula generalna, z której wywodzi się konkretne obowiązki ciężące na zarządzie spółki. Należy dodać, że należyta staranność w stosunkach handlowych jest większa niż staranność przewidziana w stosunkach cywilnych i jest ustalana do konkretnych sytuacji oraz do warunków w jakich funkcjonuje organizacja.^[24]

Problematykę wywodzenia konkretnych obowiązków zarządu na podstawie § 93 ustawy o spółce akcyjnej należy rozpatrywać w kontekście tego, czy wdrożenie systemu *compliance* jest zaliczane do obowiązków zarządu. Jeśli tak, to w przypadku niedopełnienia obowiązków ciężących na zarządzie, skutkiem będzie poniesienie odpowiedzialności odszkodowawczej zarządu w tym zakresie. W niemieckim systemie prawnym nie ma ustanowionego ogólnego obowiązku wdrożenia systemu *compliance*. Ze względu na fakt, że na członkach zarządu spoczywa ciężar dowodu, istotną kwestią jest prowadzenie odpowiedniej dokumentacji potwierdzającej fakt wdrożenia systemu *compliance* oraz tego, że ten system faktycznie w spółce funkcjonuje.

Zgodnie z § 76 ust. 1 ustawy o spółce akcyjnej zarząd kieruje spółką na własną odpowiedzialność i sam podejmuje decyzję o tym, w jaki sposób zapewnia realizację ciężącego na nim obowiązku przestrzegania prawa przez spółkę.^[25] Obowiązek działania zgodnie z prawem można rozpatrywać w dwóch płaszczyznach – zewnętrznej i wewnętrznej. Działanie zgodnie z prawem w płaszczyźnie zewnętrznej polega

^[23] § 93 ust. 2 ustawy z dnia 6 września 1965 r. o spółce akcyjnej, *Aktiengesetz*, *Bundesgesetzblatt I*, s. 1089 z późn. zm.

^[24] B. Jaruga, *Rola organów spółki kapitałowej w realizacji funkcji compliance*, Warszawa 2017, s. 81.

^[25] § 76 ust. 1 ustawy z dnia 6 września 1965 r. o spółce akcyjnej, *Aktiengesetz*, *Bundesgesetzblatt I*, s. 1089 z późn. zm.

na działania spółki zgodnie z aktami powszechnie obowiązującymi, a także zapewnienie, że każda komórka działająca w ramach struktury spółki oraz jej personel również działa zgodnie z prawem, co może być zagwarantowane jedynie dzięki odpowiedniej organizacji podmiotu i jej kontroli w ramach systemów *compliance*.

Istotne ma tutaj znaczenie działanie zgodnie z prawem, ponieważ w płaszczyźnie wewnętrznej polega na przestrzeganiu regulacji aktów wewnętrznych spółki – statutu, regulacji wewnętrznych. System *compliance* należy więc również rozpatrywać w aspekcie działalności w zgodzie z prawem w celu zapewnienia odpowiedniej organizacji (struktury) podmiotu. Potwierdzeniem tej tezy jest wyrok Sądu Krajowego w Monachium w sprawie pomiędzy członkiem zarządu a koncernem Siemens, w którym funkcjonował system, w którym do specjalnych kas były wprowadzane środki finansowe przeznaczone do korumpowania funkcjonariuszy publicznych w postępowaniach przetargowych. Kasy ulokowane były m. in. w Austrii, Lichtensteinie, Szwajcarii, Grecji, Dubaju, na Karaibach. Proceder polegał na tym, że z czarnych kas wypłacano fikcyjne należności. W rzeczywistości środki pieniężne przekazywane były urzędnikom z państw, w których Siemens starał się o zdobycie kontraktów. Kwota wypłaconych środków pieniężnych z kasy organizacji wyniosła ponad miliard euro.

Należy wskazać, że jest to pierwszy wyrok w Republice Federalnej Niemiec, gdzie została dokonana analiza prawna w przedmiocie tego, czy na zarządzie ciąży obowiązek wdrożenia systemu *compliance*.^[26] W uzasadnieniu do wyroku Sąd uznał, że pozwany członek zarządu naruszył obowiązek starannego działania. Wskazał również jakie obowiązki z zakresu *compliance* ciążą na zarządzie. Zgodnie z wyrokiem, na członku zarządu ciąży obowiązek wprowadzenia takiej organizacji podmiotu, aby nie dochodziło w nim do naruszeń regulacji prawnych. Sąd uznał, że taką organizację zapewni system *compliance*, wskazując, iż system ten powinien być dopasowany do wielkości, rodzaju i wdrożonej organizacji podmiotu. W swojej ocenie, Sąd poszedł o krok dalej, wskazując, że naruszeniem należytej staranności przez członka zarządu

---

^[26] Wyrok LG Monachium i z dnia 10 grudnia 2013 r., 5 HK o 1387/10, NZG 2014/9.

jest również stworzenie wadliwego systemu *compliance* lub sprawowanie nieprawidłowego nadzoru nad nim.

Wyrok sądu niemieckiego stanowi ważny krok w kierunku usystematyzowania systemu *compliance* w ramach obowiązków członków zarządów spółek. Wyrok ten pokazuje również, że spółka może mieć roszczenie odszkodowawcze wobec członka zarządu, który uchybił temu obowiązkowi.

Innym obszarem regulacji *compliance* jest szeroko rozumiany obszar bankowości. W tym znaczeniu należy wskazać, że w § 25a ust. 1 zd. 1 ustawy o systemie kredytowym, który stanowi, że bank musi mieć właściwą organizację korporacyjną, która zapewnia zgodność przestrzegania przepisów prawnych i regulacji wewnętrznych^[27]. Kadra zarządzająca jest odpowiedzialna za właściwą organizację przedsiębiorstwa i powinna podejmować niezbędne środki w celu sporządzenia wewnętrznych regulacji instytucji, chyba że organ administracyjny lub nadzorczy inaczej zadecyduje. Zgodnie z przytoczonym przepisem, organizacja powinna posiadać wprowadzone regulacje dotyczące skutecznego zarządzania ryzykiem. Zgodnie z niniejszą ustawą, zarządzanie ryzykiem obejmuje, w szczególności:

- określenie strategii przedsiębiorstwa, w szczególności utworzenie definicji zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstwa, utworzenie strategii biznesowej, procesów planowania, wdrożenie i ocena strategii,
- procedury dotyczące ustalenia i zabezpieczenia zdolności ponoszenia ryzyka, przy dokładnym jego zbadaniu,
- ustanowienie regulacji dotyczących strukturalnego i proceduralnego podziału obowiązków,
- ustanowienie procedur kontroli wewnętrznej,
- stworzenie sposobu identyfikacji, oceny, monitorowania i zarządzania ryzykiem,
- określenie funkcji kontroli ryzyka i *compliance*^[28].

---

^[27] Ustawa z dnia 9 września 1998 r. o systemie kredytowym, BGBl. 1998 I, s. 2776.

^[28] Ibidem, § 25a ust. 1.

Niemiecki ustawodawca określił obowiązki, które mają na celu zagwarantowanie przestrzegania obowiązującego prawa. Podobnie wskazano w § 64a ust. 1 zd. 1 ustawy o nadzorze nad instytucjami ubezpieczeniowymi, w przepisie tym mowa jest o tym, że spółki ubezpieczeniowe muszą posiadać odpowiednią organizację oraz działać zgodnie z obowiązującymi przepisami prawnymi^[29]. Innym przykładem jest niemiecka ustawa o obrocie papierami wartościowymi^[30], która nakłada wymóg skutecznego i długofalowego wdrożenia systemu *compliance* w organizacji.

W kontekście regulacji *compliance* należy zwrócić również uwagę na źródła prawa miękkiego w tym zakresie. Takim przykładem jest niemiecki kodeks ładu korporacyjnego^[31], który stanowi zespół norm, zasad i wytycznych dla szeroko rozumianych przedsiębiorców, w szczególności dla spółek kapitałowych^[32]. Stanowi uogólnienie i powtórzenie przepisów prawa spółek handlowych. W niemieckim systemie prawnym, podobnie jak w polskim, należy szukać regulacji *compliance* w przepisach branżowych.

Niemiecki model regulacji dobrych praktyk, które następnie składają się na procedury *compliance* był wzorem dla tworzenia takich regulacji w Polsce. Rolą takich kodeksów jest, m.in., dostarczanie inwestorom krajowym i zagranicznym informacji na temat modelu ładu korporacyjnego w danym prawodawstwie i co ważniejsze ogólnego zarysu regulacji prawa spółek handlowych.

RZECZYPOSPOLITA POLSKA

W polskim ustawodawstwie nie istnieje legalna definicja terminu *compliance*. Ten fakt wydaje się być podyktowany względami tłumaczeniowymi tego terminu, co powoduje, że na gruncie prawnym brak jest definicji.

---

[29] Ustawa z dnia 17 grudnia 1992 r. o nadzorze ubezpieczeń, BGBl. 1993 I, s. 2.

[30] Ustawa z dnia 9 września 1998 r. o obrocie papierami wartościowymi, BGBl. 1998 I, s. 2708.

[31] Deutscher Corporate Governance Kodex z dnia 26 lutego 2002 r.

[32] Pkt 1 Deutscher Corporate Governance Kodex.

W polskich przepisach prawa można natomiast odnaleźć sformułowania, które w sposób opisowy określają to czym w istocie charakteryzują się systemy *compliance* tj. zgodność z prawem, zgodność działania z przepisami prawa^[33], zapewnienie zgodności działalności podmiotu oraz osób działających na jego rzecz z przepisami prawa oraz wszelkimi regulaminami i procedurami wewnętrznymi obowiązującymi w podmiocie^[34], zapewnienie zgodności działalności zakładu z przepisami prawa, statutu lub planem działalności^[35]. Zaprezentowane sformułowania zgadzają się w swej treści co do istoty z celami *compliance* i stanowią jego opisowe tłumaczenia na język polski. Przykładowo, w rozporządzeniu Ministra Finansów z dnia 26 lipca 2013 r. w sprawie postępowania podmiotów prowadzących działalność w zakresie pośrednictwa w zbywaniu i odkupywaniu jednostek uczestnictwa oraz tytułów uczestnictwa, a także doradztwa inwestycyjnego w odniesieniu do takich instrumentów mowa jest wprost o systemie kontroli wewnętrznej służący zapewnieniu zgodności działalności podmiotu oraz osób działających na jego rzecz z obowiązującymi przepisami prawa oraz procedurami i regulaminami wewnętrznymi obowiązującymi w podmiocie^[36].

[33] Art. 9 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe, Dz.U. z 1997 r., nr 140, poz. 939; art. 22n ust. 2 pkt 3 ustawy z dnia 7 grudnia 2000 r. o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających, Dz.U. z 2000 r., nr 119, poz. 1252; art. 118 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej, Dz.U. z 2011 r., nr 112, poz. 654; art. 8 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o nadzorze ubezpieczeniowym i emerytalnym oraz Rzeczniku Ubezpieczonych, Dz.U. z 2003 r., nr 124, poz. 1153; art. 42 ust. 2 ustawy z dnia 12 września 2002 r. o elektronicznych instrumentach płatniczych, Dz.U. z 2002 r., nr 169, poz. 1385.

[34] Art. 32 a ust. 3 ustawy z dnia 27 maja 2004 r. o funduszach inwestycyjnych, Dz.U. z 2004 r., nr 146, poz. 1546.

[35] Art. 361 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 11 września 2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej, Dz.U. z 2015 r., poz. 1844.

[36] § 16. 1 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 16 lipca 2013 r. w sprawie postępowania podmiotów prowadzących działalność w zakresie pośrednictwa w zbywaniu i odkupywaniu jednostek uczestnictwa oraz tytułów uczestnictwa, a także doradztwa inwestycyjnego w odniesieniu do takich instrumentów, Dz.U. z 2013 r., poz. 847. Rozporządzenie zostało wprowadzone na podstawie art. 32a ust. 9 ustawy z dnia 27 maja 2004 r. o funduszach inwestycyjnych, Dz.U. z 2004 r., nr 146, poz. 1546.

Z powyższych stwierdzeń, nie wydaje się, aby polski ustawodawca zamierzał wprowadzić do języka prawnego termin *compliance*. Jednakże, w przypadku prób stworzenia definicji legalnej tego terminu należałoby odrzucić metodę tłumaczenia wprost, ze względu na brak adekwatnego polskiego terminu. Ponadto, polski ustawodawca w licznych aktach prawnych termin ten zastępuje wspomnianymi już wyżej zwrotami. Jednakże wydaje się to być niewystarczające, bowiem sformułowania te nie wskazują jakie elementy powinien zawierać system *compliance*. Polski ustawodawca nie wskazuje również jaką funkcję system ten powinien w organizacji pełnić. Funkcja prewencyjna (*ex ante*) i represyjna (*ex post*) różni się momentem wykrycia nieprawidłowości w organizacji. Funkcja prewencyjna znajduje zastosowanie przed wykryciem nieprawidłowości lub po wykryciu nieprawidłowości. Dobrze funkcjonujący system *compliance* powinien zapobiegać nieprawidłowościom i ryzyku mogącym zaistnieć w organizacji (funkcja prewencyjna). Może się zdarzyć, że system *compliance* będzie musiał zadziałać po zaistnieniu nieprawidłowości (*ex post*). Funkcja represyjna będzie przejawiała się w szeregu czynności mających być reakcją na tego typu sytuacje. Będą to czynności dochodzeniowe w celu zbadania przyczyn zaistniałego zdarzenia, w którego następstwie powinna zostać stworzona odpowiednia procedura, która zapobiegnie nieprawidłowościom w przyszłości. Należy jednak przychylić się ku stwierdzeniu, że system *compliance* powinien koncentrować się na funkcji prewencyjnej i jedynie w przypadkach, kiedy jego elementy nie zadziałają poprawnie na funkcji represyjnej.

W polskim porządku prawnym, regulacje *compliance* zawarte są w ustawach, wytycznych i rekomendacjach odpowiednich organów przy uwzględnieniu przepisów kodeksu spółek handlowych. Jedną z pierwszych ustaw, która wdrażała pierwsze pojęcia związane z elementami systemu *compliance* jest ustawa Prawo bankowe. Wynika to z faktu, że sektor bankowy do dziś jest najbardziej uregulowanym w tym zakresie obszarem. Co z kolei jest pochodną funkcji, jaką pełnią banki. Są podmiotami zaufania publicznego, a ich działalność ma niebagatelny wpływ na gospodarkę państwową oraz zapewnia pewność obrotu w całym systemie gospodarki. Co więcej, jest to sektor, który charakteryzuje się od lat dużą aktywnością ze strony polskiego nadzorca – Komisji Nadzoru

Finansowego. Polski ustawodawca przyjął w art. 9 ust. 1 pkt 3 ustawy Prawo bankowe^[37], że „celem systemu kontroli wewnętrznej jest wspomaganie procesów decyzyjnych przyczyniających się do zapewnienia zgodności działania banku z przepisami prawa i regulacjami wewnętrznymi i badanie zgodności działania banku z przepisami prawa i regulacjami wewnętrznymi”. Oznacza to, że na banku ciąży z mocy prawa obowiązek stosowania mechanizmów kontrolnych jakim jest system *compliance* i odpowiednich mechanizmów kontrolnych w celu zapewnienia tej zgodności. Art. 9 ust. 3 ustawy Prawo bankowe klasyfikuje *compliance* jako funkcję prewencyjną a nie funkcję represyjną. Celem dokonania porównania, w Stanach Zjednoczonych Ameryki funkcja *compliance* łączy w sobie obie funkcje. Bazylejski Komitet Nadzoru Bankowego jest za rozłączeniem tych elementów, w Wielkiej Brytanii stosuje się relację tożsamości. Z kolei organy Unii Europejskiej po implementowaniu m.in. dyrektywy 2006/43/EC^[38], dyrektywy 2006/46/EC^[39], dyrektywy CRD^[40] i wytycznych Europejskiego Urzędu Nadzoru Bankowego^[41] wprowadziły zasadę rozłączności funkcji *compliance*.

---

[37] Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe, Dz.U. z 1997 r., nr 140, poz. 939, ze zm.

[38] Dyrektywa 2006/43/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 17 maja 2006 r. w sprawie ustawowych badań rocznych sprawozdań finansowych i skonsolidowanych sprawozdań finansowych, zmieniająca dyrektywy Rady 78/660/EWG i 83/349/EWG oraz uchylająca dyrektywę Rady 84/253/EWG, Dz. Urz. UE z dnia 9 czerwca 2006 r., L 157/87.

[39] Dyrektywa 2006/46/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 14 czerwca 2006 r. zmieniająca dyrektywy Rady 78/660/EWG w sprawie rocznych sprawozdań finansowych niektórych rodzajów spółek, 83/349/EWG w sprawie skonsolidowanych sprawozdań finansowych, 86/635/EWG w sprawie rocznych i skonsolidowanych sprawozdań finansowych banków i innych instytucji finansowych oraz 91/674/EWG w sprawie rocznych i skonsolidowanych sprawozdań finansowych zakładów ubezpieczeń, Dz. Urz. UE z dnia 16 sierpnia 2006 r., L 224/1.

[40] Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/36/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie warunków dopuszczenia instytucji kredytowych do działalności oraz nadzoru ostrożnościowego nad instytucjami kredytowymi i firmami inwestycyjnymi, zmieniająca dyrektywę 2002/87/WE i uchylająca dyrektywy 2006/48/WE oraz 2006/49/WE (Capital Requirements Directive IV, CRD IV), Dz. Urz. UE z dnia 27 czerwca 2013 r., L 176/338.

[41] Wytyczne Europejskiego Urzędu Nadzoru Bankowego w sprawie zarządzania wewnętrznego (GL 44), 2011.

W polskiej porządku prawnym istnieje również część regulacji *compliance* zaliczanych do źródeł prawa miękkiego. Obecnie podstawą tych regulacji w polskim porządku prawnym tworzy zbiór wielu zaleceń i rekomendacji wydawanych przez organy nadzoru czy też organizacje branżowe np. rekomendacje Komisji Nadzoru Finansowego, Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych, rekomendacje Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów lub Regulamin Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie^[42], Kodeksy Dobrych Praktyk np. Kodeks Przemysłu Farmaceutycznego, Kodeks dobrych praktyk Polskiej Organizacji Przemysłu i Handlu Naftowego w zakresie prawa ochrony konkurencji^[43].

PODSUMOWANIE

Z punktu widzenia instytucjonalnego, *compliance* nie jest typową instytucją prawa pomimo tego, że swoimi korzeniami czerpie z instytucji prawnych republiki i cesarstwa rzymskiego. Współcześnie, instytucja ta została stworzona na granicy rynków finansowych, prawa spółek i nauki o zarządzaniu. Wkład nauki zarówno ekonomicznej jak i prawniczej w obszar *compliance* jest nieoceniony w zarządzaniu i lepszym zrozumieniu organizacji działających na rynku regulowanym. Jeszcze do niedawna jedynie zagraniczne organizacje z tego rynku, w szczególności spółki notowane na giełdzie, mogły wykazać posiadanie wdrożonych systemów *compliance*. Powyższe rozważania pokazują, że *compliance* jest *de facto* interdyscyplinarnym obszarem wiedzy, który podlega nieustannemu rozwojowi. System *compliance* zaczyna stanowić narzędzie strategiczne organizacji i zaczyna być traktowane jako niezbędny element poprawnego funkcjonowania w zgodności z przepisami prawa. System *compliance* pozwala również w sposób skuteczny zarządzać ryzykiem organizacji,

^[42] Uchwała Rady Nadzorczej Giełdy Papierów Wartościowych z dnia 4 lipca 2007 r., nr 13/1171/2007.

^[43] Kodeks dobrych praktyk Polskiej organizacji przemysłu i handlu naftowego w zakresie prawa ochrony konkurencji z dnia 11 maja 2012 r., załącznik do uchwały nr 5/2012 Zarządu Polskiej Organizacji Przemysłu i Handlu Naftowego z dnia 11 maja 2012 r.

podnosi jego kulturę organizacyjną, a także zwiększa konkurencyjność organizacji na rynku.

Należy stwierdzić, że regulacje Stanów Zjednoczonych Ameryki w dziedzinie *compliance* są źródłem, z którego przez wiele lat czerpały pozostałe systemy normatywne. Należy również wskazać, że poszczególne ustawy Stanów Zjednoczonych Ameryka mają szeroki zasięg terytorialny wykraczający poza ich terytorium. Analiza wybranych przepisów prawa polskiego, niemieckiego i amerykańskiego stanowi jedynie pewien wycinek, jednak pokazuje, że polskie i niemieckie regulacje w podobny sposób definiują system *compliance* i w podobny sposób nakładają obowiązek podejmowania działań w celu zapewnienia prawidłowego funkcjonowania w skomplikowanym otoczeniu prawnym. W Polsce systemy *compliance* wciąż stanowią zagadnienie stosunkowo nowe, które dopiero odnajduje swoje miejsce w przepisach prawa i źródłach prawa miękkiego. Widoczne jest natomiast to, że systemy *compliance* rozwijają się szybciej niż powstają przepisy w tym zakresie. Początkowo system *compliance* służył jedynie do badania otoczenia prawnego w celu dostosowania działalności organizacji do aktualnych przepisów prawa. Organizacje, które wdrożyły systemy *compliance* są postrzegane na rynku jako organizacje dojrzałe i godne zaufania. W dzisiejszych czasach, system *compliance* ma stanowić barierę dla powstawania nieprawidłowości w organizacji oraz ma zapobiegać ich powstawaniu w przyszłości.

W ocenie autora, skomplikowane otoczenie biznesowe w jakim obecnie przychodzi działać organizacjom oraz zagrożenie kryzysem ekonomicznym na skalę globalną, wymuszają dalsze zintensyfikowane działania w obszarze funkcjonowania instytucji *compliance* i spowodują jego rozwój na terytorium zwłaszcza objętym wspólnym rynkiem Unii Europejskiej.

REFERENCES

Źródła prawa Unii Europejskiej:

Dyrektywa 2006/43/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 17 maja 2006 r. w sprawie ustawowych badań rocznych sprawozdań finansowych i skonsolidowanych sprawozdań finansowych, zmieniająca dyrektywy Rady 78/660/EWG i 83/349/EWG oraz uchylająca dyrektywę Rady 84/253/EWG, Dz. Urz. UE z dnia 9 czerwca 2006 r., L 157/87.

Dyrektywa 2006/46/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 14 czerwca 2006 r. zmieniająca dyrektywy Rady 78/660/EWG w sprawie rocznych sprawozdań finansowych niektórych rodzajów spółek, 83/349/EWG w sprawie skonsolidowanych sprawozdań finansowych, 86/635/EWG w sprawie rocznych i skonsolidowanych sprawozdań finansowych banków i innych instytucji finansowych oraz 91/674/EWG w sprawie rocznych i skonsolidowanych sprawozdań finansowych zakładów ubezpieczeń, Dz. Urz. UE z dnia 16 sierpnia 2006 r., L 224/1.

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/36/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie warunków dopuszczenia instytucji kredytowych do działalności oraz nadzoru ostrożnościowego nad instytucjami kredytowymi i firmami inwestycyjnymi, zmieniająca dyrektywę 2002/87/WE i uchylająca dyrektywy 2006/48/WE oraz 2006/49/WE (Capital Requirements Directive IV, CRD IV), Dz. Urz. UE z dnia 27 czerwca 2013 r., L 176/338.

Źródła prawa amerykańskiego:

Ustawa z dnia 19 grudnia 1977 r. o zagranicznych praktykach korupcyjnych, Public Law 95-213.

Źródła prawa niemieckiego:

Ustawa z dnia 20 kwietnia 1892 r. o spółce z ograniczoną odpowiedzialnością, *Gesetz betreffend die Gesellschaft mit beschränkter Haftung*, Bundesgesetzblatt III, Gliederungsnummer 4123-1 ze zm.

Ustawa z dnia 6 września 1965 r. o spółce akcyjnej, *Aktiengesetz*, Bundesgesetzblatt I, s. 1089 ze zm.

Ustawa z dnia 17 grudnia 1992 r. o nadzorze ubezpieczeń, BGBl. 1993 I.

Ustawa z dnia 9 września 1998 r. o systemie kredytowym, BGBl. 1998 I.

Ustawa z dnia 9 września 1998 r. o obrocie papierami wartościowymi, BGBl. 1998 I.

Źródła prawa polskiego:

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe, Dz.U. z 1997 r., nr 140, poz. 939, ze zm.

Ustawa z dnia 7 grudnia 2000 r. o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających, Dz.U. z 2000 r., nr 119, poz.1252;

Ustawa z dnia 12 września 2002 r. o elektronicznych instrumentach płatniczych, Dz.U. z 2002 r., nr 169, poz. 1385.

Ustawa z dnia 22 maja 2003 r. o nadzorze ubezpieczeniowym i emerytalnym oraz Rzeczniku Ubezpieczonych, Dz.U. z 2003 r., nr 124, poz. 115.

Ustawa z dnia 27 maja 2004 r. o funduszach inwestycyjnych, Dz.U. z 2004 r., nr 146, poz. 1546.

Ustawa z dnia z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej, Dz.U. z 2011 r., nr 112, poz. 654.

Ustawa z dnia 11 września 2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej, Dz.U. z 2015 r., poz. 1844.

Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 16 lipca 2013 r. w sprawie postępowania podmiotów prowadzących działalność w zakresie pośrednictwa w zbywaniu i odkupywaniu jednostek uczestnictwa oraz tytułów uczestnictwa, a także doradztwa inwestycyjnego w odniesieniu do takich instrumentów, Dz.U. z 2013 r., poz. 847.

Orzecznictwo:

Wyrok LG Monachium i z dnia 10 grudnia 2013 r., 5 HK o 1387/10, NZG 2014/9.

Źródła prawa miękkiego:

Kodeks dobrych praktyk Polskiej organizacji przemysłu i handlu naftowego w zakresie prawa ochrony konkurencji z dnia 11 maja 2012 r., załącznik do uchwały nr 5/2012 Zarządu Polskiej Organizacji Przemysłu i Handlu Naftowego z dnia 11 maja 2012 r.

Uchwała Rady Nadzorczej Giełdy Papierów Wartościowych z dnia 4 lipca 2007 r., nr 13/1171/2007.

Wytyczne Europejskiego Urzędu Nadzoru Bankowego w sprawie zarządzania wewnętrznego (GL 44), 2011.

Deutscher Corporate Governance Kodex z dnia 26 lutego 2002 r.

Literatura przedmiotu:

- Braun T. (2017). *Unormowania compliance w korporacjach*, Warszawa. s. 13-14.
- Friemann K., Wciórka J. (2008). *Compliance – przeżytek czy termin użyteczny*, Postępy Psychiatrii i Neurologii. s. 365-367.
- Harper D. (2010). *Online Etymology Dictionary*.
- Hoelters W. (2017). *Aktiengesetz, Kommentar*, Munchen. s. 615.
- Jaruga B. (2017). *Rola organów spółki kapitałowej w realizacji funkcji compliance*, Warszawa. s. 81.
- Jaruga B. (2014). *Prawne podstawy systemów zarządzania compliance w prawie niemieckim i polskim*, Controlling. s. 17.
- Jaślan J. i H. (1991). *Słownik terminologii prawniczej i ekonomicznej angielsko-polski*, Warszawa. s. 141.
- Kuliński M.W. (2020). *Geneza i rozwój unormowań compliance*, Myśl Ekonomiczna i Polityczna. Nr 1(68), s. 124.
- Makowicz B. (2011). *Compliance w przedsiębiorstwie*. s. 16–17.
- Leary V. (1997). *Nonbinding Accords in the field of Labor w International Compliance with Nonbinding Accords: A challenge to International Law*. s. 247–265.
- Romeike F. (2008). *Rechtliche Grundlagen des Risikomanagements, Haftungs – und Strafvermeidung für Corporate Compliance*, Berlin. s. 19.
- Schneider U. (2003). *Compliance als Aufgabe der Unternehmensleitung*. s. 645.